

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

De Virtute Religionis, Et Ei Annexis; Continens septem Tractatus
Theologiae Moralis praecipuos. Primus, in ordine septimus, est de Oratione
... Septimus, & latissimus, de Beneficiis Ecclesiasticis

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

Quæ actiones exercendæ sunt præcepti affirmatiuo seruandi festa. punct.

4

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76561](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76561)

12 Argumenta pro prima sententia adducta ex dictis soluta manent. Ad primum dico, cessationem ab opere feruili de se indifferentem esse, ideoque posse esse materiam religionis, vel materiam gubernationis politicae, si praecipiantur fieri in cultum Dei, sicut in gratiarum actionem Deo ob aliquod beneficium acceptum, vel ob mortuum ad illius impetrationem, est religionis materia, & consequenter extra potestatem civilem. At si praecipiantur fieri in recordationem alicuius factis successus, & gratiarum acceptarum, vel ob alios politicos fines, tunc est materia gubernationis politicae, quae potest a potestate laica praecipari. Ad secundum distinguendum est de fine operis, & de fine operantis, & dicendum quoad finem operis Ecclesiam tibi praecipere cessationem ob opere feruili in cultum Dei, secus vero quoad intentionem operantis: potestas inquam laica optime potest praecipere cessationem ab opere feruili ob finem supernaturalem, qui sit finis non operis praecipit, sed intentionis praecipit. At nunquam efficere potest, ut ipsum opus praecipit finem supernaturalem respiciat, quia est finis alienus a potestate politica. Ad tertium iam dictum est, quia ratione Principes feruatos dies praecipere possunt, & ad penas lubeundas transgressores obligare. Ad quartum concedo transgressores legis Ecclesiasticae posse a laica potestate penas imponi, quia hoc est Ecclesiasticam potestatem promouere: impositio autem pena ob illud delictum, non est quid spirituale, ut ob inde a potestate laica alienum sit. Ad quintum, concedo iuramento se quemlibet ad festum seruandum obligare posse. Nego tamen lege, quia iuramento obligatur ex facilitate, non ex iurisdictione, quam secum exerceat. At lege obligatur ex iurisdictione legislatoris. Si ergo legislator secularis est, non potest suam potestatem exercere circa spiritualia. Adde si ex voto ad legem esset consecutio, probaret utique lege te posse ad actus merè internos obligare; siquidem voto, & iuramento ad illos te obligare potes. Cum autem dicitur votum esse particularem legem, est, quia ab una particulari persona nascitur obligatio.

13 Vltimus dubitari poterat de consuetudine. Quales futurae est, ut festa haecque possit? An debeat esse mixta laicorum, & clericorum? Sed hinc difficultati *tit. de legibus disput. 3. de consuetud. fecimus satis.*

14 Explicata causa statuente festa, & imponente illius observationis obligationem, succedebat explicare, Qui hac obligatione teneantur. An infantes, an ames, an ceteri, an peregrini, & forenses. Sed de his pro tenuitate nostri ingenij egimus *suprad. tit. de leg. disp. 1.* Neque aliquid speciale notandum occurrit.

PUNCTUM III.

Quae sit praecipit seruandi festa, affirmatiuum, an negatiuum? Et an in illo detur paruitas materiae, & quae haec sit?

- 1 Proponitur dubitandi ratio.
- 2 Qua parte ab opere feruili praecipit abstinere, absolute est negatiuum.
- 3 Proponitur variis sententis de materia requisita ad peccatum mortale in hoc praecipit.
- 4 Duabus horis labori feruili incumbere graue peccatum est.
- 5 In operibus forensibus non ex quantitate temporis in sumpti, sed ex qualitate operis materia grauitas desumenda est.

1 In obseruatione festorum duo praecipiuntur. Primum audire missam. Secundò ab opere feruili, & liberali prohibito cessare; qua parte praecipit missam audire, constat esse affirmatiuum, quia positium cultum praecipit. At qua parte praecipit ab opere feruili cessare, aliqua dubitatio est. An sit dicendum praecipit affirmatiuum, vel negatiuum? Esse dicendum negatiuum constat ex eo, quòd nulla actio, sed potius cessatio ab actione praecipitur. Quòd autem debeat dici affirmatiuum, probari potest; quia illa cessatio non est cessatio qualicumque, sed religiosa, & per eam cultus Deo exhibetur, sed cultus Dei positium quid est, & reale. Ergo praecipit positium debet dici, non negatiuum. Adde praecipit affirmatiua obligant seruatis circumstantiis. At negatiua praecipit semper, & pro semper obligant. Sed seruare festiuitates non semper obligat, cum purissime sint causae ab illarum obseruatione excusantes. Ergo non est praecipit negatiuum, sed affirmatiuum.

2 Dicendum tamen est hoc praecipit seruandi festa, qua parte continet ab opere feruili cessationem, esse formaliter positium, materialiter vero negatiuum: sic colligitur ex Suarez, *tom. 1. de relig. lib. 2. de festis cap. 1. n. 7.* Azor. *tom. 2. lib. 1. c. 1.* Fagundez, *de quinque praecipit Ecclesiae lib. 1. cap. 3. n. 1.* Probo esse formaliter positium; quia praecipit diei sanctificationem, iuxta illud *Exod. 20.* Memento quòd diem Sabbathi sanctifices, sanctificatio autem positium quid sonat saltem moraliter: quia tamen haec sanctificatio non actione physica positium, sed potius cessando a tali actione faciendae est, ideo materialiter & absolute est hoc praecipit ex hac parte negatiuum.

Ferd. de Castro Sum. Mor. Pars. 1. 1.

3 Circa secundum. Quales transgressio ex parte materiae culpam mortalem in hoc praecipit constituat? Non agimus de praecipit audiendi missam, quia de illo dicendum est, cum de sacrificio missae sermonem habeamus, sed solum agimus de praecipit opera feruilia prohibente. Pro cuius explanatione praemittendum est a principio diei festi, usque in finem tibi esse mandatum ab opere feruili abstinere. Hic tamen dies pro diuersitate regionum diuersimodè computatur: vt expressè dicitur *c. quoniam, de Feriis.* Aliquando a vespere diei antecedentis usque ad vespere sequentis, iuxta *cap. 1. c. 2. de Feriis, c. 1. de consecrat. dist. 3.* Quando verò sic computatur, exculantur barbitorfores in vigilia laborantes ex decreto Innocent. I. V. vt restatur *Navar. de Festis cap. 13. n. 8.* & approbat Eman. Saa *verbo festum in fine.* At in Hispania, Gallia, Italia a media nocte usque ad mediam noctem hic dies enumeratur, continèque 24. horas, dabium ergo est, quanto tempore laborare debeas, vt peccatum mortale censearis committere. Aliqui doctores strictè videntur loquuti. Affirmant namque materiam esse grauem, & peccatum mortale committi, si vna hora labore feruili absque necessitate vaces; quia licet vnus horae labor comparatione totius diei videtur leuis materia; at secundum se grauis est: sicuti grauis est ommissio vnus horae ex minimis in officio canonico, tamen si comparatione totius officij leuis poterat iudicari: sic *Azor. 2. tom. in lib. mor. lib. 1. cap. 28. quaest. 5. Bonac. dist. 5. de tertio decalogi praecipit, quest. vnica, puncti 3. n. 2.* Fagund. *de quinque Ecclesiae praecipit lib. 1. cap. 14. n. 2.* Affirmat, si excedat ex hora quadrantem esse culpam lethalem. Alij doctores iuris canonici nimis late loquuntur; putant namque tertiam partem diei esse in labore feruili consumendam, vt grauis materia censetur. Sed hic modus dicendi improbabilis est, & ab omnibus Theologis exploditur, viamque aperit temendi festorum obseruationem.

4 Quapropter media via incedendum censo, & prudentis arbitrio hoc relinquendum vt dicit *Suar. tom. 1. de relig. lib. 2. de festis, cap. 31. n. 2.* Vna enim hora, non videtur ita grauis materia; praecipit si opus assumptum nimis laboriosum non sit. Sic Suarez *supra. Sanch. lib. 1. in decal. cap. 4. n. 18.* Exiliantem autem, si duabus horis labori incumbens, materiam grauem esse, & peccatum mortale committi. Neque video Doctorem Theologum classicum, qui latius tempus concedat.

5 In operibus autem forensibus, & iudicialibus, quae sunt speciali iure prohibita, materia grauis sumenda est non ex quantitate temporis in sumpti, sed ex qualitate operis: nam si res vendita esset magni momenti, & venditio solemnitate aliqua celebraretur, etiam si breui tempore fieret, esset mortale, quòd a fortiori militat in quolibet actu iudicij; siquidem negari non potest habere de se grauem deformitatem, quòd iudex efficiat actum irritum, & nullum. Si verò venditio minoris esset momenti, vt vendere ciceros, vel alia huiusmodi, iam consuetudo obrinuit non esse graue peccatum, & saepe nullum ob necessitatem vendentium, & ementium. Neque enim iustum erat, vt vendentes merces denegarent agricolis, & aliis die feruato concurrentibus; quia ex tali denegatione graue damnum patenterent: sic *Navar. lib. 2. de feris, cons. 1. fol. 101.* Man. *Rodrig. sum. cap. 12. 1. n. 4.*

PUNCTUM IV.

Quae actiones exercendae sunt ex praecipit affirmatiuum seruandi festa.

- 1 Nulla alia praeter Missae auditionem.
- 2 Communio etiam in die Paschatis non obligat ex vi huius praecipit.
- 3 Oratio distincta à Missae sacrificio non praecipitur, sed consiluitur.
- 4 Audire sacram concionem pluribus placet esse in praecipit.
- 5 Probabilius est oppositum.
- 6 Fit satis argum. num. 4. adductis.
- 7 Oblationes aliquas facere ex praecipit seruandi festa nullus tenetur; poterit tamen teneri ex obligatione sustentandi Ecclesiae ministros.
- 8 Ex obligatione festorum non tenemur actum charitatis elicere.
- 9 Item neque tenemur de peccatis poenitere.

1 Conclusio est certa ex vi praecipit obseruationis festorum nullam aliam actionem esse exercendam praeter Missae auditionem, quia nec diuino, nec positio praecipit constat a iam deberi, quòd vt clariùs constet expendamus cum doctissimo *Suar. lib. 2. de festis cap. 16.* actiones, in quibus esse potest aliqua dubitatio.

2 Prima esse potest communio in die Paschatis, iuxta text. in *c. omnis vtriusque sexus, de poenit. c. remiss.* Sed haec non obligat pro illo die festiuo determinato, cum possit octo diebus antecedentibus, & aliis octo subsequentibus impleri. Et praeterea non obligat ex vi praecipit seruandi festa, sed ex vi praecipit diuini

diuini communicandi, quod Ecclesia ad illud tempus determinauit: colligitur ex Suar. *supra* n. 2.

3. Secunda actio est oratio, quae distincta à Missa auditione praecipitur videtur in *sesta Synodo generali*, c. 8. siquidem ibi datur licentia iter agendi: ita tamen, ut illius occasione Missae, & orationes non praetermittantur. Ergo aliqua sunt orationes distinctae à Missa, quae non debent praetermitti; siquidem ut rei distinctae cauetur praetermissio illius. Respondeo non debere praetermitti Missam, id est sacrificium, neque orationes, quae in Missa fiunt; quia tamen formaliter ab ipsomet sacrificio distinctae sunt, tamen illi committentur; ea de causa distinctae nominantur; non quia sunt orationes aliqua distinctae ab illis, quas Ecclesia medio sacerdote dicit, quod non leniter indicat, *can. omnis fidelis*, qui est decimus Apostolorum, ubi: *Qui non perseverant in oratione, usque dum Missa peragatur, communionem priuentur*. Ergo de oratione in Missa facienda loquitur, & non de alia, cui orationi fideles satisfaciunt debita cum attentione orationibus Ecclesiae in sacrificio factis assistendo. Aliae autem orationes non praecipuntur, sed consulantur tantum.

4. Tertia actio, de qua praecipue dubitatur, est auditio sacrae concionis: videntur enim fideles obligati Verbum Dei audire: Primò, quia in *can. 10. Apostolorum relato*, dicitur omnes fideles, qui conueniunt in solemnitatibus factis ad Ecclesiam, & scripturas Apostolorum, & Euangelium audiant. Sed audire scripturas, & Euangelium, est audire concionem. Ergo obligati sunt: Secundo, in *cap. Sacerdote de consecrat. dist. 1.* quod est ex Concilio Carthaginensi 4. c. 24. Excommunicari mandatur qui egressus de auditorio fuerit, Sacerdote Verbum Dei in Ecclesia faciente. Ergo signum est sub graui culpa obligatum fuisse assistere; aliis non esset excommunicatio ferendus: Tertio, in *cap. interrog. 1. qu. 1.* Equiparatur Verbum Dei corpori Christi, diciturque non minus peccare negligenter audientem Verbum Dei, quam indignè corpus Christi tractantem. Ergo à simili non minus peccabit omittens assistentiam Verbo Dei, quam omittens assistentiam corpori Christi: Sed haec omisso in die festo est graue peccatum. Ergo & illa: Quarto, non desunt Doctores, qui auditionem Verbi Dei Missae auditioni praefertant, quia auditio Verbi Dei est fidelibus maximè necessaria, *cap. inter cetera, de offic. ordinarij*. Sed Missa audiri debet ex obligatione praecipit. Ergo à fortiori Verbum Dei audiri debet: Quintò, Pastores animarum, quales sunt Episcopi, & Parochi obligati sunt concionem habere diebus festis, in qua necessaria ad salutem fidelibus proponant. Ergo fideles tenentur huic concioni assistere. Tum quia in illorum utilitatem Parochi, & Episcopi obligantur; tum quia frustranea esset obligatio pastorum, si ones non tenerentur pabulum ministratum recipere. Tum quia Trident. *sess. 24. cap. 4. de reformat.* dicit teneri vniquemque Parochiam suam interessè, ubi commodè id fieri potest ad audiendum Verbum Dei.

5. Ceterum dicendum est per se, & ex vi obseruationis festorum nullam esse fidelibus impostam obligationem audiendi Verbum Dei: sic ex communi sententia testatur Suar. *disto c. 16. num. 6.* Gratiss. *1. p. decis. lib. 2. cap. 14. num. 8.* Bonacin. *dist. 5. de tertio decal. praep. q. vnica. p. 2. num. 27.* Ratio est clara, quia nulli inuenitur talis obligatio, ut solutione contrariorum constabit. Alias sicuti in qualibet Parochia singulis festis, & Dominicis est obligatio dicendi sacrum, ut populus obligationi audiendi satisfaciatur, ita esset obligatio concionandi, ut sic populus huic obligationi faceret satis. At Parochis, neque Episcopis est obligatio singulis diebus festis concionandi. Ergo neque fidelibus audiendi. Haec ratio conuincit non esse fidelibus obligationem impostam absolute audiendi concionem; sicuti est obligatio audiendi sacrum. At non probat non esse obligationem audiendi concionem, cum de facto habetur, & praecipue in Dominicis, & solemnioribus festis, in quibus videtur Episcopis, & Parochis praecipuum concionandi imponi. Trident. *sess. 5. c. 2. de reformat. 24. cap. 4. de reformat.* Respondeo, etsi ex supradicta ratione clare, & manifestè non colligatur; colligitur tamen sufficienter; siquidem nemini obligatio est imponenda, quin de illa constet. Atqui ex nullo textu, nec ratione constat fideles obligatos esse diebus festis concionem audire. Ergo illis non est haec obligatio imponenda. Neque ex obligatione imposta Parochis praedicandi Verbum Dei inferitur obligatio in quocunque se habet audiendi, Parochus enim obligari potest ob populum, qui regitur necessitate Verbi Dei habet, si non pro singulis de populo, saltem pro vno, vel altero. At ipsi fideles specialiter hac necessitate non tenentur semper, quia necessaria ad salutem, & quae scire tenentur, discere possunt ex concione habita de profesto, vel aliunde. Tum quia posita illa notitia, quae facillè obinetur, non indiget concione. Adde neque ipsum Parochum, & Episcopum teneri omnibus Dominicis, & festis sub rigoroso praep. concionem habere, nisi forte id iudicauerit necessarium ad plebem erudiendam, quod raro contingit: sic Suarez *dist. cap. 10. n. 7.* Bonacin. *dist. 5. de tertio decal. praep. q. vnica. p. 2. circa finem.* Tenentur tamen regulariter saltem quolibet mense concionem habere, & populo necessaria praedicare. Vnde si vno integro mense continuo omittat, vel duobus, aut tribus in vno anno, peccabit mortaliter.

Quia graue damnum sit populo, si tanto tempore doctrina cesset, praeter; neque praeter illa populum saltem secundu- dum aliquos non indigere: sic Bonacin. *supra*. Ex quo optimè inferitur, singulos de populo solum teneri illam doctrinam audire, quoties ad sui instructionem reputauerit sibi esse necessarium; ac prouidè ex praep. seruandi festa eam audire non tenentur.

6. Neque argumenta opposita vrgent. Ad primum dico, obligatos esse fideles audire Scripturas, & Euangelium, quod in Missa dicitur; quia Euangelium, & epistolam audire debent, ut integre, & perfecte praep. satisfaciant: vel si de concione intelligatur, obligati sunt audire modeste, & seclusa perturbatione, quia in fine illius textus dicitur, inquietudines Ecclesiae commouentes conuenit communionem priuari. Ad secundum dico, egredientem ex auditorio sacerdotem praedicantem excommunicari; non quia concionem omittit, sed quia suo egressu auditores perturbat, & ocaasio est Verbum Dei temnendi. Secundo, respondeo illum textum non esse ex aliquo Concilio generali, sed prouinciali, ac prouidè ex illo non posse inferri generalem in Ecclesia obligationem. Ad tertium dico, equiparationem de auditione Verbi Dei spirituali non corporali, id est, de obedientia diuini praep. Qui enim in diuino praep. obseruatione negligens est, equiparatur ei, qui corpus Christi contemnit. Secundo, dico negligentem in audiendo Verbo Dei sibi ad salutem necessario equiparari ei, qui corpus Christi indignè tractat. At ex his non inferitur teneri fideles ad audiendum Verbum Dei ex praep. obseruationis festorum, sed ex praep. dicendi, quae sibi sunt ad salutem necessaria. Ad quartum dico, repellendam esse equiparationem Verbi Dei cum Missa absolute loquendo, siquidem Missa est singulis festis in praep. non tamen Verbum Dei, sed solum quando necessitas propria id exposulauerit. Quapropter per se loquendo nunquam Missa omittenda est ob concionem, sed solum casu quo concio reputaretur necessaria ad salutem, & alio tempore haberi non posset, quod moraliter est impossibile. Ad quintum ex probatione nostrae sententiae satisfactum est; siquidem optimè possunt Pastores Ecclesiae obligari ad praedicandum, non tamen fideles singulos ad audiendum; quia praestat Ecclesiam subministrare omnibus necessariis, neque vllus sit qui excusationem allegare possit. Adde neque ipsos Pastores obligari per se, si per substitutos huic muneri satisfaciant, neque obligantur singulis Dominicis, sed prout sibi expediens vilius fuerit, cui obligationi satisfaciunt, si longo tempore praedicationem omittant.

7. Quarto actio, de qua dubitatur an sit in praep. diebus festis in obligatio. Videntur enim fideles ad obligationem aliquam sacram obligari, nisi paupertate excusentur. Tum quia in Concilio Tribur. c. 5. expresse dicitur, diebus Dominicis, & Sanctorum festis, vigiliis, & orationibus insistendum, & ad Missas cuiuslibet Christiano cum oblationibus incurrendum: & in *cap. omnis Christianus de consecrat. dist. 1.* dicitur omnis Christianus procurare ut Missam solemniam aliquod Deo offerat. Sed omnino dicendum est obligationem non esse in praep. ex vi obseruationis festorum, quia nemo tenetur conueniendè declarare oblationes diebus Dominicis, & festis facere. Quòd si aliquando aliquas oblationes offerre quis tenetur, non ex praep. obseruationis festorum, sed ex oblatione sustentandae Ecclesiae ministris, vel ex praep. Ecclesiastico prouenit, quod nullum est speciale pro diebus festis. Textus autem in contrarium allegati non de praep. sed de consilio loquuntur.

8. Quintò actio est actus charitatis, quem dicitur Sorus 3. *dist. 27. art. vers. quantum ad 2.* Taberna verbo charitas num. 20. esse in diebus festis ex obligatione exercendum; tum quia festa instituta sunt ad vacandum Deo, ipsi sumque colendum, & honorandum. At nulla alia re coli, & honorari aptius potest, quam vno, & exercitio charitatis. Ergo. Tum quia diuino iure sacrum est praep. de dilectione Dei, sed nullum est aptius tempus ad illius executionem, quam tempus festorum. Ergo. Dicendum tamen est nequaquam ex obligatione seruandi festa nasci obligationem diligendi Deum: sic D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. Caeter. ibi Sorus *lib. 2. de iust. q. 4. art. 4.* Natur. *cap. 23. n. 17.* Bonac. *dist. 5. de tertio decal. praep. q. vnica. p. 2. in princ.* Quia haec obligatio imponenda non est absque legitimo fundamento. At neque ex iure diuino, neque humano colligi potest. Non ex iure diuino; siquidem ex illo praep. diligendi Deum non habet tempus determinatum, sed in articulo mortis, vel quoties necessarium reputatur ad redum vitae progressum. Ex iure autem humano nulli contrarietas talis obligatio. Ergo offerenda non est. Neque obstat contraria. Festa enim instituta sunt ad vacandum Deo, non quibuscumque operibus bonis ex obligatione, sed solum auditione Missae, & vacatione ab operibus seruilibus. Quapropter etsi nullo alio actu aptius colatur, quam charitate; non inde inferitur ex praep. obseruationis festorum mandari. Adde praep. obseruationis festorum praecipuum cultum, & honorem Dei externum, non actum internum amoris; alius potest dici praep. exercitium fidei, spei, humilitatis, patientiae, aliarumque virtutum; quia nullum est aptius tempus ad illarum exercitium, quam illud quod dicitur natur ad Dei cultum, & honorem. Veneris die ad dilectionem Dei

Dei exercendam non esse tempus feriatum aptius, quia hæc aptitudo non desinitur ex tempore sacrorum, sed desinitur ex tempore, in quo urgentiori necessitas occurrat, quæ aliis temporibus esse potest.

Secundo actio est contritio, & dolor de peccatis commissis (si forte accedente die fastidio) confusio illius es; quia videtur satis coli non posse Deum ab homine peccatore, & Deo iniuncto, sed dicendum est cum D. Thom. Caiet. Soto, & Nauarr. Suarez, Bonac. locis allegatis, & communi sententia, nequaquam esse obligationem exercendi contritionem; quia nullibi habetur talis obligatio. Neque enim oritur ex virtute poenitentia, cum hæc non obliget ad sui exercitium statim post commissum peccatum, neque in die festo potius quam in alio. Neque etiam oritur potest hæc obligatio ex virtute religionis; cum hæc solum ad colendam Deum Missæ auditione, & vacatione operum feruiliū obliget in diebus festis. At Missa audit, & ab operibus feruiliū vacare recte potest; quia contritionem, & poenitentiam de peccatis commissis habet. Ergo præceptum feruendi festis ad contritionem non obligat. Affirmandum igitur est ex præcepto positio obseruationis festorum solum obligationem audiendi Missam.

PUNCTUM V.

Quæ sint opera feruilia prohibita in die festo.

1. Quid sit opus feruile expenditur, & qua ratione à liberali distinguatur.
2. Scribere ob lucrum plures censent esse opus feruile prohibendum.
3. Probabilius est oppositum.
4. Idem est dicendum de transcripione.
5. Satisfit argum. num. 2. adductis.
6. Actio pingendi si recreationis causa, vel ob disciplinam fiat plures censent, non esse opus feruile.
7. Veritas est actionem esse feruilem.
8. Piscatio, aucupatio, venatio plures censent, si ob recreationem fiat, esse liberale opus, si ob lucrum, feruile.
9. Quæ per se opera sunt feruilia ex consuetudine excusantur.
10. Explicatur cap. licet. de Feriis.
11. Prælatio, tamen si plures censent esse opus liberale, probabilius reputo feruile esse, excusantur tamen ob necessitatem.
12. Veragere non est prohibendum, & quid sit curvus deferantur.

1. Diximus præceptum obseruationis festorum posituum esse, & negatiuum, & quatenus posituum est, solum obligare ad audiendam Missam, de qua obligatione iam dicemus, *tit. de Sacram. Euchar. in vlt. dist. circa finem*. Quatenus vero negatiuum est, prohibitionem continere operum feruiliū; constat ex cap. *licet. de Feriis*: ibi & in his ab omni opere feruiliū cessandum. Nomine operis feruiliū intelligitur, quod commoditari corporis interit, & à feruis regulariter fieri solet, vt terram colere, artificia facere, calecos, vestes, familia conficere, cibaria preparare. S. Thom. 1. 2. q. 122. art. 4. dixit opus feruile esse aliquid corporale opus ex his, in quibus vnus homo alteri inferre solet, seu vt dixit idem D. Thom. in 3. dist. 37. art. 5. *quest. 2. ad 2.* ad quorum exercitium feruos deputatos habemus. Distinguitur opus feruile ab opere liberali, quod liberale opus proxime, & immediatè refertur ad instruendam mentem propriam, vel alienam, quale est legere, loqui, docere. At feruile proxime, & immediatè cedit in utilitatem corporis. Notante dixi opus feruile prohibendum esse, quod commoditari corporis interit, & à feruis regulariter fieri solet, ne comprehendere ea opera commoditari corporis deferentia, quæ iam à feruis, quam à nobilibus sunt & de quibus speciale dubium est an hoc præcepto comprehendantur, verbi gratia, scribere piscari, venari, aucupare, præliari, iter facere; de his ergo videndum est, an sub hac prohibitionem cadant?

1. Prima actio, in qua aliqui Doctores dubitarunt est scribere præcipue lucri, & mercedis gratia. Communis opinio Summarum docuit esse opus feruile. Sotus, Richard. Angel. Rosella, Tabien. Syluest. quos refert, & sequitur Azor. 2. p. lib. 1. cap. 27. *quest. 4.* Probat Azor. quia scribere est quoddam genus, cuius sunt duæ species, vna operis liberalis, altera feruiliū; liberale opus erit, si scribas, vt memoriam excolas, augeas, & conferas, aut vt amicum, aut alium quemlibet absentem moneas, doceas, horreris, salutes, &c. feruile erit si facias ob lucrum, & questum. Quæ ratio efficacius in transcripione habet locum, quia transcripito nihil aliud est, quam expressio literarum, quæ in originali habentur, quod videtur esse mechanicum; aliàs imprimere librum mechanicum non esset; cum sit quoddam genus transcripionis. Adde transcribere nihil aliud esse videtur, quam pingere, hoc est, alienos characteres delineare. Sed pingere est opus feruile. Ergo, & transcribere; idè Nauarr. c. 13. n. 14. & Caiet. 2. 2. q. 12. art. 4. Affirmant transcribere esse feruile quando fit ob lucrum.

2. Dicendum tamen est ob lucrum, & mercedem scribere *Ferd. de Castro Sum. Mor. Pars II.*

non esse opus feruile: sic Caiet. & Nauarr. *suprà Tolet. lib. 4. sum. cap. 24. num. 3.* Sayrus in *clauis regia. lib. 7. cap. 2. num. 13.* Suarez 1. 1. de relig. lib. 2. c. 24. Medina, *instrucl. lib. 1. cap. 14. § 8.* Ludouic. Lop. 1. p. *instrucl. cor. sicut. cap. 52.* Fagund. *de quinque Ecclesie præceptis. lib. 1. cap. 1. num. 3. & 4.* Bonac. *de tercio de cal. præcepto. q. vnicap. 2. num. 15.* Ratio est; quia scriptura est quædam permanens locutio de se & natura sua ordinata ad declarandos proprios conceptus. Ergo est actio deseruiens per se animæ, & non corpori. Ergo non est feruiliū. Quod autem opus de se liberale, si ob mercedem fiat, non reddatur feruile; inde probari potest: quia intentio operantis non variat opus, sed omnino illud immutatum relinquit; quia illi est extrinseca. Ergo si scribere opus liberale est, ex intentione lucri feruile non redditur: erit tamen opus mercenarium, non gratiosum; quia esse gratiosum, vel mercenarium ex intentione pendet. At non pendet ex intentione operantis esse feruile, vel liberale. Ergo ob intentionem lucri liberale opus non redditur feruile: & ita docent generaliter loquentes Caiet. 2. 2. q. 122. art. 3. *in sum. verbo festorum violatio.* Tolet. 1. 4. *sum. c. 24. n. 3.* Azor. 1. c. 18. q. 1. Suarez 1. 1. de relig. lib. 2. c. 19. n. 6. Nauar. c. 13. n. 5. Fagundez lib. 1. de quinque Ecclesie præceptis. cap. 10. n. 3. & cap. 11. num. 5. & alij apud ipsos.

4. Dico secundò, neque transcribere etiam ob lucrum esse opus feruile: sic Med. Ludouic. Lop. Sayrus, Fagundez, Bonac. *num. præcedenti relati.* Suarez cap. 25. n. 4. Ratio est, quia transcribere nihil aliud est, quam declarare, & permanenter loqui alterius conceptus. Ergo est opus liberale. Item transcribere per se ordinatur ad illustrandum intellectum, & percipiendum alienos conceptus. Ergo non corpori, sed animæ per se deseruit. Deinde transcribere nihil aliud est, quam scribere, quod, alius, vel ipse transcripitor permanenter locutus est. Ergo si scribere opus liberale est, etiam transcribere, debet esse. Qui enim scribit dictante alio exprimit illius conceptus: qui vero transcribit eius dicta, idem facit, & sola est differentia, quod scribens exprimit conceptus alienos, quos auribus percipit; transcribens exprimit conceptus, quos percipit oculis: percipere autem oculis, vel auribus accidentarium est, nec potest opus liberale feruile reddere.

5. Neque argumentum, quo mouetur Azor videtur esse aliquis momenti, cum iam dictum sit siocem lucri, & questus non reddere opus feruile, quod natura sua liberale est. Ad exemplum de impressione respondeo esse longe diuersum à transcripione, quia impressio non tam commoditari mentis, quam commoditari corporis deseruit: cum enim homines suos conceptus non possent in plurium notitiam diuulgare per se scripturâ; quia actus scribendi laboriosus est, inuenta est impressio, quæ hunc laborem excusat, atque ad eò commoditari corporis, videtur potius quam menti deseruire. Deinde esto opus impressum ad illustrandum intellectum per se ordinatur, sicut quilibet alia scriptura, actiones tamen, quæ ad impressionem concurrunt per se, & immediatè ad illustrandum intellectum non deseruiunt: nam confessionem literarum satis apparet esse opus mechanicum, & feruile; siquidem fit per infusionem metalli liquefacti, & solum remore ad illustrandum intellectum concurrunt, sicut effectio papyri mechanica est, esse papyri parata scripturæ deseruiat. Alia etiam actio est compositio literarum, cui etiam est accidentarium, manifestatio conceptus: possent enim illæ characteres componi, quin aliquem conceptum manifestarent, præcipue si figura in illis esset delata. Ergo talis compositio de se non est manifestatiua conceptuum, sed solum ex accidenti. Quod à fortiori militat in illa tercia actione de impressione; accidentale enim est, quod ex tali compositio, & sigillatione exprimitur conceptus: illa enim sigillatio, & compressio communis est, & eiuſdem rationis cum quilibet alia actione nullum conceptum exprimente; & accidentarium est compressio, & sigillationi esse ibi literas taliter grauatas, & compositas, quæ conceptum explicarent: sic cum communi sententia docet Suar. 1. 1. lib. 2. c. 27. n. 8.

6. Secunda actio huic affinis est actio pingendi, quam multi Doctores tenent non esse opus feruile, si gratia animum reficiendi, aut discendi fiat; quia tunc commoditas corporis non spectatur; ita Angel. *verbo feria. n. 31.* Syluest. *verbo Dominica, quest. 5. §. quinto.* Rosella, *verbo feria, num. 13.* Tabiena n. 40. Armilla *festum. n. 21.* quibus omnibus consentit Azor. 2. p. lib. 1. c. 27. *quest. 6.* ait enim iura conscientia facere iuuenes, qui huiusmodi artem dicendi cupidi in ea loca se addunt diebus festis, in quibus Sanctorum hominum imagines, aut Ducum, Imperatorum, & Regum, & aliorum magnorum virorum effigies pulchre depictæ cernuntur, quas intencis oculis, & animis intuari pingendi imitantur; & paulò inferius addit cum Armilla opus feruile non facere eos, qui describunt, vel designant in chartis ea quæ sunt postea fabricaturi, sicuti puellæ, quæ vt adificiant, faciunt reamaturas; Sayrus in *clauis regia. lib. 7. cap. 2. num. 16.* Med. *verò. lib. 1. instrucl. confess. cap. 14. §. 8.* & Ludouic. Lop. in *suo instrucl. 1. p. cap. 52.* concedunt non esse opus feruile pingere in die festo ratione lucri, & mercedis acquirendæ. Idem tenet Saa *verbo festum, num. 5. vt probabile.* Ratio est, quia actio pingendi, & est opus ab arte procedens, & ad memoriam